

Lausunto: Julkisista rekryointipalveluista ja osaamisen kehittämisspalveluista annetun lain ja työttömyysturvalain muuttamista koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi (täydentää hallituksen esitystä HE 93/2018 vp.) eli omatoimisen työnhaun sisällyttäminen työllistymissuunnitelmaan

Työttömän työnhakijan asema heikkenee

Vaikutusarviointia ei ole valmistelun aikana kyetty tekemään, joten lakiesityksen kommentointi kaikilta osin on vaikeaa. Keskenaraisessa vaikutusarvioinnissa tuodaan esille se, että malli vaikuttaisi olennaisesti mm. työttömän työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavana pidettävästä menettelystä annettujen seuraamusten määrään ja seuraamusten tasoon. Muutokset vaikuttaisivat siten myös työttömän toimeentuloon ja saattaisi siten lisätä toimeentulotukimenoja.

Malli monimutkaistaa työttömyysturvajärjestelmää. Epäselväksi jää, millainen on esitetyn uudistuksen ja ns. aktiivimallin keskinäinen suhde. Suomalaisesta työttömyysturvajärjestelmästä uhkaa tulla kontrolloiva ja monimutkaisiin sanktioihin perustava kokonaisuus. Työllistymistä edistäviä palveluita tulisi sen sijaan kohdistaa kannustavaan työllistämiseen.

Esitetyn mallin mukaan työtön hakee työpaikkoja, joihin hän voi perustellusti oman arvionsa mukaan olettaa työllistyvänsä. Lakiesitys saattaa johtaa hyvin erilaisiin tulkintoihin, kun työvoimaviranomainen arvioi työttömän toiminnan oikeellisuutta.

Malli ei Talentian näkemyksen mukaan varmista työnhakijoiden yhdenvertaista kohtelua. Työllistymisen edellytykset ovat riippuvaisia myös alueellisesti eroavista työmarkkinoista. Työllistymiseen vaikuttavat myös työttömän henkilön ikä, ammatti, koulutus jne.

Hankitun korkeakoulutuksen ja osaamisen hukkaaminen

Lakiluonnoksessa on nostettu esimerkiksi talousteoreettinen tutkimus, jonka mukaan työttömyysetuuden ehtojen tiukentaminen alentaa työnhakijan vaatimuksia haettavan työn suhteen. Suomalaisessa yhteiskunnassa osaaminen ja korkea koulutustaso ovat yksi kilpailukykytekijä. Siksi vaikutuksia olisi arvioitava myös sen suhteen, mitä korkeakoulutetun työttömän hakeutuminen koulutustaan vastaamattomalle alalle merkitsee yhteiskunnassa tarvittavan osaamisen, koulutukseen sijoitettujen resurssien ja henkilön oman työuran näkökulmasta.

Talentian Urapolkuselvityksessä (2017) on selvitetty Talentian vastavalmistuneiden sijoittumista työelämäään. Kysely toteutettiin toukokuussa 2017 ja suunnattiin jokaisella vuosina 2015 ja 2016 valmistuneelle Talentian jäsenelle. Vastavalmistuneiden sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden työllistyminen alalle on nopeaa, mutta työttömyysjaksot ovat yleisiä siitäkin huolimatta, että osassa maakuntia on jopa pula kelpoisista sosiaalialan korkeakoulutetuista. Työttömyysjaksot ovat yleensä olleet alle kolmen kuukauden mittaisia, mutta myös pidempiä työttömyysjaksoja on vastavalmistuneilla. Onko osaamisen kannalta järkevää, että vastavalmistunut hakeutuu jo lyhyen työttömyyden jälkeen koulutusta vastaamattomaan työhön, josta voi olla vaikea palata koulutusta vastaavaan työtehtävään. Vaikka työttömyysjaksot ovat yleensä alle kolmen kuukauden mittaisia, tulisi selvittää, miksi korkeakoulutetun on vaikeaa palata oman alansa töihin. Onko kyse asenteesta, jonka mukaan työskentely toisella alalla ei ole kehittänyt henkilön osaamista oman alan vaatimusten mukaisesti vai onko kyse esim. työnantajan haluttomuudesta tarjota koulutusta vastaavia tehtäviä.

Työvoimatoimistojen resurssit

Työttömän palvelutarpeen arviointi ja työllistymissuunnitelman laatiminen edellyttävät työvoimatoimistoilta monialaista osaamista ja kykyä arvioida henkilön työllistymisen mahdollisuudet ja esteet. Usea pitkäaikaistyötön tarvitsee tuekseen ammattilaisia sosiaalihuollosta, mielenterveyspalveluista, kuntoutuspalveluista tai psykiatrisista palveluista. Siksi työvoimatoimistoissa on taattava riittävät resurssit ja osaaminen henkilökohtaiseen palveluun. Tätä mallia jo monialaiset työllistymistä edistävät palvelut edustavat.

Työttömien työllistymisen edistäminen edellyttää lisää resursseja, jotta työtön voidaan osallistaa omaan prosessiin henkilökohtaisella kohtaamisella ja yhdessä arvioida työllistymisen mahdollisuudet ja tarvittavat palvelut. Työllistämistä edistävät sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulee integroida nykyistä vahvemmin.

Sosiaalialan ammattilaisten eettiset periaatteet edellyttävät haavoittuvassa asemassa olevien puolustamista. Talentian jäsenet kohtaavat työssään ihmisiä, joita esitetyn mallin epäoikeudenmukaisuus koskettaa. Siksi omaehtoisen työnhaun mallin ja aikaisemmin voimaan tulleen aktiivimallin perusteellinen arviointi ja korjaus on tarpeen, jotta yhteiskuntaan ei synny lisää kansalaisia eriarvoistavia järjestelmiä.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Tero Ristimäki
puheenjohtaja

Marjo Katajisto
erityisasiantuntija